

Siegmund am Ringeck, **Mojstra Sigmunda Ringecka razlaga verzov mojstra Ioannesa Lichtenawerja** (prev. Igor Sancin), Ljubljana : 2010. 288 str.

Slovinci se radi pohvalimo, da v družbi evropskih jezikov ne zaostajamo niti za največjimi – tako smo denimo že leta 1584 dobili popolni prevod Svetega pisma, kar nas v svetovnem merilu uvršča na zavirljivo mesto. Borilnega priročnika Sigmunda Ringecka ne moremo postavljati ob bok znamenitemu Dalmatinovemu delu, ne bi pa hudo pretiravali, če Ringeckov traktat poimenujemo kar biblijo t. i. nemške šole poznosrednjeveških borilnih veščin. Od lanskega leta lahko ta zanimivi, a splošni in tudi strokovni javnosti bolj ali manj neznani rokopis iz 15. stoletja prebiramo v slovenskem prevodu, ki ga je v sodelovanju z založbo Viharnik pripravil Igor Sancin. Na prvi pogled nenavadna in nepričakovana pridobitev, a vsekakor svojevrsten dokaz, da slovenski jezik kljub majhnemu številu govorcev premore obilo širine in ustvarjalne energije.

Slednje gotovo ni manjkalo Igorju Sancinu, dramskemu igralcu in raziskovalcu srednjeveških borilnih veščin, ki jih danes poučuje v Celjski borilni šoli (Schola pugnatoria Celeiana). Rokopis Ringeckovega borilnega priročnika, ki ga hrani Saška deželna biblioteka v Dresdnu,¹ je izjemnega pomena za preučevanje mečevanja in drugih borilnih veščin v srednjeveški Evropi. Mojster Siegmund je besedilo po vsej verjetnosti sestavil v štiridesetih letih 15. stoletja, ko je bil zaposlen kot borilni inštruktor na dvoru bavarskega kneza Albrehta. Tako gre za najzgodnejši ohranjeni vir, ki – poleg bolj zgoščenega, manj tehnično naravnane Nürnberškega rokopisa iz ok. 1389² – podrobno opisuje tehnike legendarnega nemškega mečevalca Johanna Liechtenauerja. Liechtenauer je po srednji Evropi zaslovel že za časa življenja, vendar sam ni zapustil nobenega znanega opisa svojega učenja. To so prihodnjim generacijam posredovali Liechtenauerjevi nasledniki t. i. nemške šole, ki se je razvijala še vse v 16. stoletje.

Ringeckovo delo se osredotoča na bojevanje z dolgim (enoinpolročnim) mečem, nekoliko bolj fragmentarno tudi na boj v oklepu in na konju. Poglavlje o meču in ščitku je še bolj skopo, sistem rokoborbe pa ne izvira neposredno iz Liechtenauerjevega izročila, temveč se opira na poduk judovskega inštruktorja Otta. Čeprav so v priročniku nanizani povsem uporabni, konkretni napotki za izvedbo določenih tehnik, to vendarle ni splošen didaktični učbenik, namenjen

¹ Sächsische Landesbibliothek Dresden, Mscr. C 487.

² Germanisches Nationalmuseum Nürnberg, Cod. HS. 3227a.

širšemu občinstvu. Sestavljen je bil namreč za že izkušenega viteza, kot priprava na formalni dvoboj. Za sodobnega bralca, ki takšnega predznanja nima oziroma ga ob današnjem načinu življenja niti ne more imeti, to pomeni še dodatno oviro pri pravilnem razumevanju besedila.

Priprava prevoda in komentirane izdaje poznosrednjeveškega borilnega priročnika, napisanega v arhaičnem, terminološko težavnem in namenoma zapletenem jeziku, ki naj bi bil razumljiv le posvečenim, je nedvomno zahtevna naloga. Na prvi pogled je presenetljivo, da se je je lotil nekdo, ki ni ne poklicni zgodovinar niti germanist. Čeprav ni običajno, da bi srednjeveške rokopise preučevali ljubitelji, se danes med oživiljanjem izumrlih borilnih veščin naše celine dogaja prav to. Tematika, ki je doslej komajda pritegnila pozornost zgodovinarjev, toliko bolj vznemirja ljubitelje in športnike, ki take vire ne le zbirajo, temveč jih tudi prevajajo ter objavljajo. Ta pojav je posebej opazen v zadnjih dveh desetletjih, ko je živahna izmenjava informacij na medmrežju spodbudila nesluten prepodrod že dolgo pozabljenih bojvniških veščin srednjeveške in zgodnjenovoveške Evrope. A resnici na ljubo to niti ni posebna novost, saj so stare borilne priročnike začeli na novo odkrivati že proti koncu 19. stoletja. Avstrijski sabljač Gustav Hergsell je denimo leta 1887 objavil znameniti Talhoferjev rokopis,³ leta 1892 pa je izšel poskus sinteze evropskega zgodnjenovoveškega mečevanja izpod peresa britanskega častnika in sabljaškega inštruktorja Alfreda Huttona.⁴ Tako je raziskovanje starih borilnih veščin pristalo predvsem v domeni športnikov, poklicni zgodovinarji pa jim pri tem sledijo bolj obotavljaje – a včasih tudi s precejšnjo mero kritike.⁵

Sancinov prevod ni kritična izdaja Ringeckovega rokopisa po merilih, kakršnih smo vajeni ob objavah primarnih virov. To tudi ni njegov cilj – je namreč praktičen priročnik, namenjen tistim, ki se aktivno ukvarjajo z vadbo srednjeveških borilnih veščin. Ob vsaki predstavljeni tehniki slovenskemu prevodu besedila sledi avtorjeva razlaga, ki podrobneje opisuje izvedbo postopka, spremljajo pa jo še črno-bele fotografije sekvenc, ki so pri takšni objavi nujno dopolnilo – še posebej, ker prvotni vir ne vsebuje ilustracij. Delo Igorja Sancina je popolnoma primerljivo z zdaj že kar številnimi sodobnimi izdajami srednjeveških borilnih priročnikov, ki nastajajo v (večinoma ljubiteljskem) krogu raziskovalcev starih evropskih bojnih veščin. Podobno zasnovana sta tudi nedavna angleška prevoda Ringeckovega rokopisa, in sicer Christiana Toblerja⁶ ter Davida Lindholma in Petra Svarda.⁷ Borilne veščine se je seveda

³ Gustav Hergsell, *Talhoffers Fechtbuch aus dem Jahre 1467*, Prag 1887.

⁴ Alfred Hutton, *Old Sword-Play*, London 1892.

⁵ Razprave ljubiteljskih raziskovalcev so večkrat naletele na ostre odzive strokovne javnosti zaradi površnih interpretacij ali neobvladovanja strokovne metodologije. Že ob Hergsllovi izdaji se je zaradi takšnih pomanjkljivosti razvila huda polemika. Gl. Carl Wassmannsdorff, *Aufschlüsse über Fechthandschriften und gedruckte Fechtbücher des 16. und 17. Jahrhunderts, in einer Besprechung von G. Hergsell: Talhoffers Fechtbuch aus dem Jahre 1467 mitgeteilt*, Berlin 1888. Podobne probleme je včasih opaziti tudi v novejši literaturi, kot je opozoril Christopher Amberger. Christopher Amberger, *The Death of History: Historic European fighting arts in the Mis-information Age*, v: *Fencers Quarterly Magazine*, pomlad 2001, str. 27–31.

⁶ Christian H. Tobler, *Secrets of German Medieval Swordsmanship*, s. l. 2001.

⁷ David Lindholm, Peter Svård, *Sigmund Ringeck's Knightly Art of the Longsword*, Boulder 2003.

težko naučiti iz knjig, še posebej, če gre za znanje, ki je izumrlo že pred stoletji in nima več naslednikov z neposredno kontinuiranim izročilom. Zato tovrstne sodobne izdaje niso le prevodi virov, temveč dejansko interpretacije, ki poskušajo pogosto vse prej kot jasna navodila prenesti v smiselno, izvedljivo borilno tehniko. V tem smislu je Sancinovo delo originalen prispevek k rekonstrukciji t. i. nemške šole bojevanja, saj temelji na lastnem branju in praktični interpretaciji Ringeckovega rokopisa.

Pri obravnavi tako večstransko zahtevnega vira se mora raziskovalec spoprijeti z najrazličnejšimi izzivi. Med največjimi je nedvomno zelo specifično izrazoslovje, ki ga je treba najprej pomensko razvozlati, nato pa čim bolj prevesti v govorčev jezik. V slovenščini, ki že sama po sebi nima lastne mečevalske terminologije s srednjeveškim izročilom, je ta težava še bolj očitna. Vendar se je prevajalec z njo soočil premišljeno in z občutkom, zato mu je uspelo v večini primerov predlagati smiselne rešitve, ki lahko prerastejo v dobro izhodišče za nadaljnja prizadevanja na tem področju.

V želji, da bi se prevod čim bolj približal originalu, jezik slovenske izdaje pogosto deluje nekoliko staromodno in zapleteno, kot kaže že knjižni naslov. Prevajalec se je odločil, da termine zapisuje v natanko takšni obliki, kot se pojavijo na določenem mestu prvotnega besedila, in jih ne skuša poenotiti niti posodobiti v skladu s sodobnim nemških pravopisom. Ker je avtor rokopisa besede črkoval precej samovoljno, se ta odstopanja nujno prenašajo tudi v slovensko izdajo, kar privede do različnega črkovanja terminov in lastnih imen (npr. Ioannes Lichtenawer / Johannes Lichtenawer / Johannes Liechtenauer, Sturtzhaw / sturzhau ipd.) ter nekoliko nedoslednega zapisa velike oz. male začetnice pri nemških terminih. Kar pa pri pričujoči izdaji še najbolj pogrešamo, je transkripcija originalnega besedila. Ta je sicer dostopna na spletu, kjer je mogoče najti tudi posnetke celotnega rokopisa ter različne sodobne prevode.⁸ Vseeno bi njegova vključitev v knjigo bralcu pri kritičnem prebiranju omogočila neposredno primerjavo s prevajalčevimi razlagami.

Če odmislimo zgolj prestižno naravo slovenskega prevoda, bi se marsikdo utegnil vprašati o smiselnosti takšnega dela, zlasti še, če pomislimo na vsesplošno dostopnost komentiranih angleških izdaj istega rokopisa. Zaenkrat nimamo zanesljivih pričevanj, da bi bila Sigmund Ringeck in njegov priročnik kakor koli neposredno povezana z zgodovino slovenskega prostora. Prav tako ne poznamo nobenega primarnega vira, ki bi neizpodbitno dokazoval delovanje katerega od priznanih mojstrov Liechtenauerjeve šole med našimi predniki – kvečjemu posredne namige, kot je denimo omemba »mojstra Otta« med pristaši cesarja Friderika III. v vojni z Goriškimi v začetku leta 1460.⁹ Morda gre prav za slovitega rokoborca Otta, za katerega je znano, da je deloval na avstrijskem dvoru, čeprav ga dosedanje študije pretežno postavljajo v nekaj desetletij zgodnejši čas. Kakor koli že, glede

⁸ <http://digital.slub-dresden.de/sammlungen/werkansicht/280775717/0/>; http://www.aemma.org/onlineResources/ringeck/contents_body.htm; http://www.meisterhauw.de/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=75; <http://www.thearma.org/Manuals/Ringeck.htm>.

⁹ Emmerich Zenegg-Scharffenstein, Die Söldnertruppen Kaiser Friedrichs III. in seiner Fehde mit den Grafen von Görz (1459/60), v: *Monatsblatt der heraldischen Gesellschaft »Adler«*, 563–64, X/23–24 (1927), str. 277; Tomaž Lazar, *Vojaška zgodovina slovenskega ozemlja od 13. do 15. stoletja* (doktorska disertacija, tipkopis), Ljubljana 2009, str. 46–47, 321.

na povezanost naših dežel z vojaškim razvojem v nemškem prostoru se zdi vsaj zelo verjetno, da so Liechtenauerjevo večšino poznali tudi naši predniki. Vsekakor slovenske dežele niso mogle ostati osamljeni otok sredi velikega razcveta borilnih veščin v poznem srednjem veku. Spomnimo, da se je furlanski mečevalec Fiore dei Liberi, prvo ime t. i. italijanske šole bojevanja in avtor priročnika *Flos duellatorum*, sredi 14. stoletja rodil v Premarjagu (Premariacco) pri Čedadu, na zahodnem robu slovenskega etničnega ozemlja in pod oblastjo oglejskega patriarhata.¹⁰ Torej imamo Slovenci tudi znotraj perspektive klasičnega nacionalnega zgodovinopisja dovolj utemeljenih razlogov, da se podobno kot naši evropski sosedje brez sramu lotimo raziskovanja tega že skoraj pozabljenega bojevnškega izročila.

Danes se v Sloveniji s srednjeveškimi borilnimi veščinami ukvarja le peščica posameznikov in organiziranih skupin. Še med temi se jih večina niti ne spušča v resno preučevanje primarnih virov, saj je njihova dejavnost usmerjena predvsem v zabavo in nastope na družabnih prireditvah, kjer zgodovinska pristnost nima velike vloge. Da si pričujoča publikacija ob tako ozki ciljni publikli ne more obetati tržnega uspeha, je žal neizogibno in razvidno tudi iz skromne naklade. Koliko zavzetosti in idealizma je bilo treba za njeno izdajo, najbolje priča dejstvo, da so se ustvarjalci – od pisca do oblikovalca, fotografa in statistov – odpovedali honorarju, vse v želji, da bi njihovo delo v profesionalni knjižni obliki doseglo širše občinstvo.

To je prevajalcu in njegovim sodelavcem uspelo in s tem so svoj poglobljeni namen dosegli. Upamo pa, da bo njihov prispevek odmeval tudi v strokovni javnosti. Najprej lahko pomaga razbliniti trdožive mite o surovih, neukih srednjeveških bojevniki, saj se Liechtenauerjev sistem skozi Ringeckov poduk kaže kot pretanjena, dodelana in učinkovita veščina. Po drugi strani pa bi si bilo želeti, da bi knjiga vzbudila zanimanje za intenzivnejše znanstvene raziskave bogate pisne zapuščine starih mojstrov bojevanja. Zaenkrat namreč naše poznavanje zgodovinskega okvira t. i. nemške šole še vedno ni bistveno presešlo pionirskih ugotovitev Martina Wierschina¹¹ in Hansa-Petra Hilsa.¹² Zato številna pomembna vprašanja ostajajo nerazčiščena – med drugim se v zadnjem času ob Ringeckovem delu razvija polemika o pravi dataciji rokopisa, ki je očitno prepis starejšega izvornika in je morda nastal šele v začetku 16. stoletja. Vprašljiva ostaja relativna kronologija ohranjenih priročnikov in zato tudi ni povsem jasno, kateri od njihovih avtorjev so ustvarili resnično originalna dela, kateri pa so bili zgolj kompilatorji. Tako se kaže potreba po poglobljenih analizah borilnih priročnikov v smislu kritičnih izdaj, na podlagi katerih bi bilo končno mogoče pregledno pojasniti razvoj evropskih borilnih veščin. Morda bo kanček spodbude za doseg tega cilja prispevala tudi vnema Igorja Sancina in njegovih sodelavcev.

Tomaž Lazar

¹⁰ David Cvet, Raziskava o Fioreju dei Liberi in njegovih razpravah, ki opisujejo *L'arte dell'armizare*, ok. 1410, v: *Vojaška zgodovina*, 1(16)/10 (2009), str. 45–57.

¹¹ Martin Wierschin, *Meister Johann Liechtenauers Kunst des Fechtens*, München 1965.

¹² Hans-Peter Hils, *Meister Johann Liechtenauers Kunst des langen Schwertes*, Frankfurt am Main 1985.